ECOURI ALE REVOLUȚIEI MUNTENE ȘI MAGHIARE DIN ANUL 1848—1849 ÎN MOLDOVA

DE

GH. PLATON

Cauze decurgînd din procesul obiectiv de dezvoltare internă, la care s-au adăugat unele împrejurări specifice, reprezentate de o serie de calamități naturale ca seceta, lăcustele, epidemia de holeră și epizotia, au adîncit la maximum mizeria maselor populare din Moldova în preajma și în timpul anului 1848—1849.

Analiza atentă a condițiilor interne dovedește că existau toate trăsăturile proprii situației revoluționare. Ascuțirea contradicțiilor sociale, expresie a crizei acute a sistemului feudal, amenința să dea naștere unei mișcări generale îndreptate direct împotriva regimului patronat de Mihail Sturza și de clasa pe care acesta o reprezenta.

La conturarea stării de spirit revoluționare, un important rol — care trebuie să fie subliniat — l-a avut și ecoul produs în Moldova de revoluțiile munteană și maghiară.

Grefată pe fondul situației interne, pe condițiile obiective care permiteau izbucnirea unei insurecții generale, influența revoluțiilor din țările vecine — cu toate greutățile cu care știrile pătrundeau atunci în Moldova — a avut darul să întărească încrederea maselor în triumful ideilor de libertate socială și națională.

Ocîrmuirea din Moldova a adoptat măsuri severe pentru a opri sau a contracara efectul pe care ideile revoluționare le-ar fi putut avea asupra maselor moldovene. Prin caracterul și amploarea lor, aceste măsuri, încadrate în sistemul general de represiune internă, dovedeau, fără putință de tăgadă, că granițele și măsurile de represiune nu au constituit obstacole în calea ideilor comune de luptă socială și națională care animau spiritele în cele trei țări romînești în timpul anului revoluționar 1848.

Sublinierea aspectelor principale ale acestei probleme va contura și mai pregnant realitatea pe care o reprezenta situația revoluționară din Moldova în timpul anului 1848—1849. Este tocmai ce ne propunem în comunicarea de față.

I. Revoluţia din Ţara Romînească, după cum se ştie, a izbucnit în condiţiile în care mişcarea revoluţionară moldoveană fusese înfrîntă, conducătorii acesteia expulzaţi, fugiţi peste graniţă sau aflaţi sub severa supraveghere a organelor autorităţii de stat, cînd trupele ţariste intraseră deja în ţară, cînd Moldova era teatrul unei vaste şi sistematice acţiuni represive. Este de presupus — chiar dacă ştirile directe nu sînt prea numeroase în această privinţă — că programul revoluţiei muntene şi mai ales punctul al 13-lea, privitor la desfiinţarea iobăgiei şi la împroprietărirea ţăranilor, a avut un profund ecou în Moldova.

Cu toată cenzura instituită de Mihail Sturza şi cu tot regimul sever de pază a graniţei dinspre Ţara Romînească, opinia publică moldoveană nu putea rămîne străină de evenimentele care se petreceau dincolo de Milcov. Articolele înflăcărate din presa revoluţionară munteană care cereau „Unirea cu Moldova" [1], în care moldovenii erau îndemnaţi să ridice „stindardul libertăţii" şi să lupte împreună cu muntenii pentru a doborî „zidul dezunirii", pentru a alcătui „un singur trup precum sîntem un singur suflet" [2], acelea în care se sublinia tăria care ar rezulta din unirea eforturilor revoluţionare comune, pentru înfăptuirea unei „Romînii" în care să domnească libertatea [3], nu puteau să nu aibă ecou, măcar într-un cerc restrîns, mai ales cînd îndemnurile la unire nu făceau numai obiectul unor formulări abstracte. Se cunosc în acest sens demersurile şi tratativele purtate cu ocîrmuirea moldoveană [4].

Se pare că propaganda revoluţionară pentru popularizarea programului revoluţiei muntene se efectua activ în întreaga Moldovă. Este semnificativ în acest sens un ordin al Departamentului din lăuntru, adresat isprăvniciei de Suceava la 22 iulie 1848, din care rezultă că anumiţi oameni „să poartă prin ţinut şi împărţesc cocărzi ce sînt semne neîncuviinţate a sistemei de acum a Valahiei împărţind între lăcuitori feliurite vorbe ademenitoare" [5].

Răspîndirea ideilor revoluţionare era cu atît mai lesnicioasă în regiunile limitrofe graniţei, cu cît, din interese dictate de ocupaţiile lor obişnuite, ţăranii satelor de margine treceau frecvent de o parte şi de alta a hotarului [6]. Stărostia Putnei comunica administratorului

---

[1] «Popolul Suveran», din 19 iulie 1848 şi «Pruncul Romîn», din 13 iulie 1848 în *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. II, p. 628—629 şi 484—485.

[2] «Pruncul Romîn», din 28 iunie 1848, *Ibidem*, f. 139—140.

[3] «Pruncul Romîn», din 12 iunie 1848. *Ibidem*, tom. I, p. 547—548.

[4] *Ibidem*, tom. III, p. 88 (Notiţă din „Le National", din 1 septembrie 1848).

[5] Documentul se află expus la Muzeul Unirii din Iaşi. Tot în acelaşi sens pledează şi informaţiile privitoare la arestarea erodiaconului Evgheni venit din Bucureşti fără paşaport. Arh. St. Iaşi, Tr. 1312, op. 1483, nr. 1664, f. 27. (Raportul ispravnicului de Roman din 14 august 1848). Vezi şi *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. III, p. 459—460.

[6] Aşa, de pildă, locuitorii satului Năneşti-Putna arătau într-o cerere adresată stărostiei la 2 aprilie 1847 că „. . fiind cu apropiere de partea Valahiei, ce mai multă hrană a noastră de pîine şi alte sămănături producturi ne este în partea

ţinutului Rîmnic, în iunie 1848, că a primit dispoziţii din partea Departamentului din lăuntru să nu mai permită trecerea în Moldova a locuitorilor din Principatul vecin „purtînd asupra lor cocardă şi eşarfe romîneşti ce sînt semne neîncuviinţate de ocîrmuire"[7]. Obstrucţiile pe care stărostia Putnei le făcea în relaţiile cu autorităţile administrative muntene, îl determină pe Scarlat Turnavitu, administratorul ţinutului Rîmnicul Sărat, să constate că aceste manevre urmăresc „să rupă comunicaţia la noi [sic] spre a putea prelungi timpul tiraniei asupra fraţilor noştri Moldoveni, care doresc a fi şi la dînşii dreptate şi frăţie şi a căror dorinţă va creşte tot mai repede văzîndu-o la noi"[8].

Justeţea afirmaţiei din „Pruncul Romîn" conform căreia ţăranii din Moldova „toţi sînt gata a se revolta, nemaiputînd suferi robia, mai vîrtos de cînd aflară că fraţii lor sînt liberi"[9], este confirmată atît de realitatea internă în general, cît şi de cazurile care vădesc influenţa directă a revoluţiei muntene.

Spre deosebire de elementele revoluţionare care-şi manifestau mai mult platonic intenţia de a stabili legături cu revoluţia din Ţara Romînească[10], ţăranii şi-au dat deschis adeziunea la ideile acesteia. Chiar dacă nu putem da crezare întrutotul unor informaţii apărute în presa străină, potrivit cărora ţăranii din regiunea muntoasă, în special, ar fi pornit înarmaţi cu topoare şi furci „pentru a merge să-şi verse sîngele pentru apărarea constituţiei fraţilor lor"[11], sînt alte mărturii din care se degajă că, cel puţin în satele din vecinătatea graniţei cu Muntenia, ţăranii s-au pronunţat deschis în favoarea revoluţiei din Principatul vecin. Este interesantă de semnalat, în acest sens, o cerere a viitorului caimacam N. Vogoride adresată Vistieriei la 12 februarie 1851. Acesta notează că „în anul tulburării din Valahia de care se molipsisă şi graniţa Moldovei", 95 de locuitori împreună cu familiile lor, din opt sate ale sale din ţinutul Covurlui, Putna şi Tecuci, „prin smomire", au trecut graniţa în Muntenia stabilindu-se acolo[12]. Este un indiciu — destul de concludent, de altfel — care confirmă puternica influenţă exercitată de revoluţia din Principatul vecin.

Desigur, adeziunea nu se putea manifesta făţiş. Ocupaţia ţării ca şi represiunea iniţiată de domnitor stînjeneau serios pronunţarea des-

---

aceea, de care în partea noastră avem strîmtoare, nu avem locuri pentru arătură ca să ne sămănăm cîte ceva". Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, nr. 11.036, nenumerotat. Vezi şi Tr. 1352, op. 1535, nr. 1120, passim.

7 *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. II, p. 55—56. (Raportul administratorului de Rîmnic adresat Ministerului trebilor din lăuntru la 24 iunie 1848).

8 *Ibidem*, tom. III, p. 62—63. (Raportul din 30 iulie 1848).

9 *Ibidem*, p. 212—214.

10 T. Bălan, *Activitatea refugiaţilor moldoveni în Bucovina la 1848*. Sibiu, 1944, p. 81—83, anexa nr. 29.

11 *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. IV, p. 365. (Corespondenţă din Iaşi, către „Le National" din 14 septembrie 1848).

12 Arh. St. Iaşi, Tr. 1768, op. 2017, nr. 427, f. 53—57. Vezi şi *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, Ed. Dir. Gen. a Arh. St., Buc. 1960, p. 425.

chisă. Deşi Mihail Sturza putea comunica Porţii că a întrebuinţat toate mijloacele „pentru a combate influenţa tulburărilor ivite în provincia Valahia"[13], aceasta a constituit o realitate care a contribuit într-o însemnată măsură la adîncirea stării de spirit revoluţionare[14].

II. În urma înăbuşirii mişcării din martie, atenţia ocîrmuirii Moldovei şi a lui M. Sturza s-au concentrat asupra prevenirii prin orice mijloace a extinderii ideilor revoluţionare în rîndul maselor. Pentru realizarea acestui obiectiv au fost utilizate toate mijloacele: de la măsurile represive pentru aplicarea cărora au fost mobilizate toate forţele reacţionare interne, la campania de diversiune pentru abaterea atenţiei maselor de la lupta revoluţionară, la izolarea Moldovei de restul lumii prin instituirea unei severe cenzuri şi întărirea pazei graniţelor. Această din urmă măsură devenise cu atît mai necesară cu cît Imperiul austriac vecin, înspre care Moldova avea graniţa cea mai întinsă, fusese cuprins de flăcările revoluţiei.

Temerile lui M. Sturza erau cu atît mai justificate cu cît, cel puţin la început, pînă la dezlănţuirea contrarevoluţiei, autorităţile austriece, cu intenţii politice bine determinate, înlesniseră fuga revoluţionarilor moldoveni şi permiteau activitatea acestora în cadrul grupului de la Cernăuţi[15].

Încă din cursul lunii aprilie 1848, încep să fie luate severe măsuri de pază a graniţei. Sarcina revenea, în cea mai mare măsură, tot locuitorilor satelor de margine. Astfel, se dau dispoziţii pentru blocarea potecilor mici „socotite netrebnice", în vederea opririi circulaţiei[16] şi, în acelaşi timp, se instituie un sever control asupra acelora care intră în Moldova.

Temerile cu privire la răspîndirea ideilor revoluţionare erau cu atît mai întemeiate cu cît rapoartele unora dintre dregători confirmau existenţa unor propagatori ai acestora în satele din lungul graniţei. Astfel, de pildă, ispravnicul ţinutului Dorohoi raporta Visteriei, la 24 iulie 1848, că în urma controlului efectuat în satele din apropierea graniţei cu Bucovina a descoperit un număr de locuitori trecuţi din cealaltă parte „*sub mască de a cumpăra sare şi titiun, care purtîndu-să printre locui*torii de aici, presurînd soiuri de vorbe tulburătoare liniştii îndemnînd

[13] *Ibidem*, p. 279.

[14] Este interesant de notat faptul că, în conformitate cu dispoziţiile generalului Duhamel, în urma acţiunilor de dezarmare a locuitorilor din Ţara Romînească, măsura este extinsă şi asupra părţii moldovene a oraşului Focşani. Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, nr. 15. 024, f. 4—6 (Duhamel către M. Sturza, 5 noiembrie 1848).

[15] Autorităţile austriece doreau să cîştige simpatia romînilor pentru Imperiul Habsburgic, „cu scopul de a-şi putea duce, astfel, la îndeplinire planurile expansioniste în Ţările Romîne". Cf. St. Pascu, *Contribuţii la cunoaşterea mişcării revoluţionare de la 1848, din Moldova*, «Studia Universitatum Victor Babeş et Bolyai», tomus III, nr. 8, series IV, fasciculum 2, Historiae, Cluj, 1958, p. 99.

[16] *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. I, p. 350—351 (Circulara din 26 aprilie 1848).

pre aceștia spre a să împotrivi atît la datoriile lor către proprietari precum și în plata dărilor către hazne [17].

Contrarevoluția cercurilor conducătoare feudalo-burgheze din Imperiul Habsburgic care a avut drept rezultat izbucnirea revoluției muncitorilor din Viena, la sfîrșitul lunii august 1848, continuată apoi de insurecția maghiară și de luptele de baricadă din capitala austriacă, au avut darul să provoace serioase motive de îngrijorare ocîrmuirii moldovene.

Din documentele timpului, ofise domnești, ordine sau circulare ale Departamentului din lăuntru sau ale Hătmăniei, se degajă teama că locuitorii Moldovei, a căror stare de spirit era bine cunoscută autorităților, vor urma exemplul maghiarilor și al romînilor de peste munți. Pentru a se evita o asemenea eventualitate, se intensifică măsurile de pază a graniței. Astfel, se înmulțește numărul plăeșilor care sînt dublați de slujitori ai isprăvniciilor. Ispravnicul ținutului Bacău își exprima îngrijorarea în legătură cu faptul că în cazul în care secuii ar încerca să treacă în Moldova, ungurii care locuiesc în satele Principatului, care întrețin strînse legături cu cei de peste munți, ar putea să se „zmerduiască", lucru care ar comporta grave complicații [18]. Incapabilă să prevină prin propriile sale mijloace o asemenea eventualitate, ocîrmuirea moldoveană apelează la sprijinul trupelor țariste al căror comandament acorda o atenție doesebită evenimentelor care se desfășurau în Imperiul Austriac [19]. O parte din trupe sînt dislocate pe granița dinspre Bucovina și Transilvania, iar comandanții moldoveni ai graniței sînt subordonați celor țariști.

Disensiunile dintre revoluționarii romîni și maghiari — care au ușurat sarcina reacțiunii habsburgice — și represaliile la care erau supuse satele romînești, au determinat un mare aflux de locuitori din Transilvania spre Moldova [20]. În legătură cu primirea acestora, s-au dat dispoziții speciale potrivit cărora cei veniți trebuiau să dea „înscris cu jurămînt că ei vor fi credincioși în acest Prințipat" [21]. De asemenea, autoritățile

---

[17] Arh. St. Iași, Tr. 1768, op. 2017, nr. 479. Ca urmare a acestui fapt, se intensifică măsurile pentru paza „cu strășnicie" a graniței. *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, red. M. Roller, p. 252—253, 255, 256.

[18] *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. V, p. 112, 136 și *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, p. 274—275 (Rapoartele adresate comandantului Miliției, D. Sturza, de către comandantul graniței dinspre Transilvania și de ispravnicul ținutului Bacău). În legătură cu influența revoluției maghiare vezi datele oferite de N. Macovei, în comunicarea *Despre pătrunderea revoluționarilor unguri în Moldova (1848)*, «Studii și cercetări științifice», Istorie, anul XIII, f. 2, 1962, Acad. R.P.R., Filiala Iași.

[19] Din adresa lui D. Sturza către generalul Moller, din 16 octombrie 1848, se desprinde că existau temeri nu numai în privința satelor locuite de unguri. Acesta, cerînd sprijinul, nota că „năvălirea secuilor poate a insufla duh răzvrătitor și între locuitorii Moldovei din care mulți, prin satele megieșite cu granița, sînt unguri". *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. V, p. 175.

[20] *Ibidem*, p. 284—285 (Raportul isprăvniciei de Neamț din 28 oct. 1848) și *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, p. 276, 286 și passim.

[21] *Anul 1848 în Principatele Romîne*, tom. V, p. 318—320, 518, 562, 718, 719

trebuiau să se convingă că aceştia, venind în Moldova, „năzuiescu spre scăpare iar nu vin cu vreun alt rău scop" [22].

Exista temerea, îndreptăţită, de altfel, că sub acest pretext s-ar putea strecura în Moldova elemente revoluţionare care, prin activitatea lor, puteau aduce prejudicii liniştii interne [23].

Dispoziţiile cu privire la modalităţile de trecere a graniţei, date în acord cu cele ale generalului Moller [24], cuprindeau următoarele puncte din care se desprindea, aşa cum, de altfel, o atestă şi alte documente [25], că teritoriul Moldovei era pus la dispoziţia contrarevoluţiei habsburgice.

1) Trupele austriece sau locuitorii „sprijinitori puterii pravilicești" care, sub presiunea armatelor revoluţionare, „vor fi nevoite" să treacă în Moldova sau în Ţara Romînească, vor fi primite fără să fie dezarmate.

2) Ungurii revoluţionari care ar trece hotarul, vor fi primiţi „în priivire iubirii de oameni" însă vor trebui să predea armele.

3) În eventualitatea în care trupele revoluţionare ar încerca să pătrundă cu forţa în Principat, li se va opune rezistenţă fără însă a se depăşi graniţa cu Austria. Priveghetorii de ocoale sînt avizaţi în mod special că, într-o asemenea eventualitate, „să stăruiască cu satele megieşite, pe cît se vor pute apăra" [26].

4) Funcţionarii de pe graniţă trebuiau să informeze imediat comandamentele trupelor de ocupaţie, atît în cazul intrării în ţară a oştilor sau a locuitorilor „lucrători în folosul împăratului austriecesc", cît şi în acel al pătrunderii detaşamentelor revoluţionare [27].

Mişcările trupelor revoluţionare sau imperiale, ciocnirile armate dintre acestea precum şi starea de spirit a locuitorilor, fac obiectul unor

---

22 *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 286.

23 La 7 noiembrie 1848, D. Sturza comunica Departamentului din lăuntru că a fost informat că, la zăstava Dorna, un număr de locuitori din Bucovina ar stărui să fie primiţi în Moldova. „Pentru ca nu cumva oarecare răzvrătitori — menţiona acesta — sub mască că voescu a se aşeza în Moldova să uneltească ademeniri necuviincioasă între locuitorii din Moldova", s-au dat dispoziţii să fie cercetaţi cu atenţie. Ispravnicii de Neamţ şi Suceava primesc instrucţiuni similare. Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, nr. 15.155.

24 *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 291.

25 Astfel, legătura dintre trupele austriece din Bucovina şi sudul Transilvaniei se stabilea prin Moldova şi Ţara Romînească. La 17 ianuarie 1849 ispravnicul de Suceava raporta că un căpitan austriac, venit din Sibiu, a expediat „ştafetă tare grabnică" colonelului Urban care se afla la Dorna şi căruia i se cerea să înainteze în Transilvania. De asemenea, la 27 aprilie 1849, Departamentul din lăuntru comunica aceleiaşi isprăvnicii că austriecii sînt autorizaţi să transporte din Bucovina, prin Moldova, la Galaţi şi apoi spre Orşova, puşti, muniţii pentru tunuri şi altele. Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 130, 441—442.

26 Ibidem, f. 19. Ridicarea satelor trebuia să constituie o măsură extremă, luată în ultimă instanţă. De aceea, se atrăgea atenţia că dispoziţia trebuie să rămînă secretă. Ea urma să fie adusă la cunoştinţa locuitorilor numai atunci cînd împrejurările o vor impune. *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 304—305 (Ordinul isprăvniciei de Botoşani către stegarul de slujitori, din 28 decembrie 1848).

27 Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr 1997, f. 24—25.

numeroase rapoarte pe care slujbaşii de pe graniţă erau îndatoriţi să le expedieze periodic autorităţilor de resort[28].

Cu toate zvonurile — intenţionat răspîndite şi amplificate — în privinţa pretinselor masacre şi jafuri săvîrşite în Bucovina şi Transilvania de către trupele generalului Bem [29], victoriile acestuia împotriva trupelor imperiale intrate în derută [30] precum şi informaţiile cu privire la comportarea armatei de sub conducerea sa [31], au avut un larg ecou în Moldova, cel puţin în regiunea din vecinătatea graniţei.

Deşi documentele cunoscute pînă acum nu o atestă direct, putem presupune totuşi că populaţia Moldovei a privit cu simpatie revoluţia maghiară care afişase în programul său largi libertăţi sociale. În acest sens pledează numeroase documente oficiale care semnalează prezenţa în ţară a unor revoluţionari unguri care, cu toată strădania autorităţilor, n-au putut fi descoperiţi. Deşi cifrele indicate în informaţiile oficiale sînt evident exagerate, adevărul este că aceştia erau ascunşi de locuitorii satelor care, în felul acesta, cel puţin, îşi manifestau adeziunea cu revoluţia de dincolo de Carpaţi.

Într-un ofis din 4 decembrie 1848, adresat isprăvniciei de Roman, domnitorul arată că a fost informat că în unele sate ale ţinutului ar fi ascunşi 250 oameni „unguri şi leşi revoltanţi". Atrăgînd atenţia asupra faptului că „mistuirea în ţară a unor aşa feţă streine este de sminteală scoposului public", M. Sturza recomandă să se facă cercetări „cu scumpătate" prin sate şi toţi străinii descoperiţi să fie predaţi celui mai apropiat comandament militar[32]. Generalul Moller, la rîndul său, înştiinţa de asemenea că a fost informat că „ungurii tulburători din Transilvania au umblat tainic prin Moldova pentru cumpărarea pripasălor, de focuri împuşcătoare". Ispravnicii sînt autorizaţi să avertizeze pe proprietari că, în eventualitatea în care asemenea oameni umblă prin sate, sînt datori să înştiinţeze imediat pe comandanţii de graniţă[33].

Agenţia austriacă însăşi, intervine cerînd să se ia măsuri severe de pază la punctul Oituz, Ghimeş şi Tulgheş pentru a prinde pe acei

---

[28] Ibidem, passim. Vezi şi *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 298, 299, 300, 301, 302, 306—307, etc. şi Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, nr. 16.636, passim.

[29] În numeroase rapoarte se arată că ungurii „ar fi făcut îndestule prăzi şi omoruri între oameni..." sau „pe unde trec fac cele mai aspre şi neauzite omoruri", ori, pricinuesc „omoruri şi prădăciuni". *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 300—302. Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 38, 39.

[30] La 24 decembrie 1848, comandantul trecătoarei Dorna raporta că toate „cătanele austrieceşti ce erau pe la cerdacuri, toate au fugit spre scăpare". Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 39.

[31] Astfel, de pildă, la 29 decembrie 1848, ispravnicul de Botoşani raporta că armatei lui Bem, alcătuită din diverse naţionalităţi şi în componenţa căreia intră şi „legheonul studenţilor pribegiţi din Viena", îi este proprie „o aspră disciplină ostăşească". Referindu-se la agitaţiile populaţiei din Bucovina, dregătorul notează că trec în Moldova „cei mai mulţi închipuiţi cu mijloace". Menţiunea este interesantă infirmînd zvonurile tendenţioase. *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 306—307.

[32] *Ibidem*, p. 294.

[33] Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 52 (Ordinul Departamentului din lăuntru către isprăvnicia de Suceava, din 31 decembrie 1848).

din revoluţionari care ar încerca să treacă în Moldova. Se atrăgea atenţia că „răzvrătitorul de căpetenie" Ladislau Berczinski a venit în Moldova sub numele fals de Gaspar Simon şi se află ascuns la moşia Ruginoasa proprietate a logofătului C. Sturza. Ispravnicul este însărcinat să cerceteze imediat veridicitatea acestei informaţii[34].

Insistenţelor agenţiei austriece — care şi mai tîrziu va solicita „prietenoasa conlucrare a guvernului Moldovei" pentru prinderea şi predarea celor mai de frunte revoluţionari maghiari care eventual ar trece în Moldova şi a căror semnalmente sînt date în detaliu şi transmise ispravnicilor[35] — li s-au dat curs cu o promptitudine care este simptomatică pentru starea de spirit a locuitorilor din Moldova. În vasta acţiune iniţiată pentru depistarea revoluţionarilor maghiari se reflectă îngrijorarea ocîrmuirii cu privire la faptul că revoluţia din Ungaria şi Transilvania, prin exemplul oferit, de luptă armată pentru libertăţi sociale şi naţionale, ar putea determina aprinderea scînteii revoluţionare şi în Moldova unde spiritele erau pregătite în acest sens.

Ţelurile revoluţiei maghiare nu erau străine locuitorilor moldoveni. Ţăranii, mai ales, ştiau că revendicarea cea mai arzătoare, desfiinţarea iobăgiei şi împroprietărirea, constituia obiectivul cel mai important al acesteia. Este semnificativă în sensul acesta menţiunea dintr-un raport al privighetorului ocolului Şomuz care, comunicînd trecerea în Bucovina a unor oameni, nota că unii din locuitorii satelor nutreau credinţa „că în partea Bocovinei ar fi slobozi de lucrare boerescului"[36].

Reprezentanţii regimului feudal din Moldova, în propriul lor interes, trebuiau să colaboreze cu reacţiunea habsburgică.

---

[34] Ibidem, f. 55 (Ordinul din 3 ianuarie 1849).

[35] Cf. N. Şendrea, *Cîteva lucruri în legătură cu ultimele momente ale revoţiei ungureşti din 1848*, în «Analele Moldovei», vol. I, fasc. 1—IV, Iaşi, 1841, p. 18—24. Vezi şi Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 248—254 şi *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 365 şi urm.

[36] Arh. St. Iaşi, Tr. 1463, op. 2012, nr. 1595, f. 62 (Raportul adresat isprăvniciei ţinutului Suceava la 7 februarie 1849). Sînt şi alte documente din care rezultă că locuitorii Moldovei erau informaţi asupra evenimentelor din Transilvania şi Ungaria. Astfel, de pildă, ispravnicul de Roman raporta Departamentului din lăuntru, la 14 ianuarie 1849, următoarele fapte: Doi locuitori din satul Porceşti, întorcîndu-se de la Iaşi, s-au oprit la o crîşmă din Teţcani. Acolo erau şase care braşoveneşti însoţite de cîţiva unguri precum şi alţi locuitori, tot unguri, din satul Gherăeşti. După plecarea acestora, cîrciumarul a relatat celor doi locuitori conţinutul discuţiilor purtate. Astfel, „ungurii braşoveni bănuie celor de aice că cum îi rabdă inima să privască în ce confuzii de bătălii sînt ei şi nu sar a le da agiutor, că dacă ungurii cîţi sînt aici s-ar uni cu cei din ceia parte, ar face o bună ispravă". Cei din Moldova au răspuns „că ei cum să sae cu mîinile goale". În cele din urmă, ungurii din Braşov au declarat că la întoarcerea lor din Iaşi se vor înţelege mai bine. Cei doi locuitori, oprindu-se în Roman, au relatat şi altor săteni cele auzite. Interesant de observat că la interogatoriul ce se ia la Iaşi celor 11 cărăuşi, aceştia declară că sînt dintre romînii care au fost jefuiţi de unguri. *Anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 322—325.

Campania de depistare a suspecţilor, în categoria cărora intrau toţi străinii, se desfăşoară pe scară largă [37]. Într-un ofis din 4 ianuarie 1848, domnitorul, revenind asupra dispoziţiilor anterioare, cu privire la prinderea şi predarea revoluţionarilor, dispune organizarea mai temeinică a supravegherii satelor pentru descoperirea străinilor „revoltaţi" din Transilvania. Noile măsuri sînt justificate, notează domnitorul, de faptul că mulţi dintre revoluţionari, „pentru ca să scape.. ar fi trecut pe furiş în Moldova, prin munţi şi s-ar fi mistuind prin sate, prin tîrguri, pe la odăi, pe la tîrle şi pe la crîşme, în porturi schimbate şi supt nume străine... supunîndu-se la slujbe şi alte îndatoriri particulare" [38].

Instrucţiunile prevăd ridicarea şi a acelor oameni care intraseră în Moldova cu paşapoarte eliberate de guvernul revoluţionar condus de Kossuth[39].

Grija pentru prevenirea izbucnirii revoluţiei şi în Moldova este în mod egal manifestată şi de comandantul trupelor de ocupaţie. Aceasta era cu atît mai justificată cu cît, după cît se pare, revoluţionarii unguri căutau să obţină informaţii cît mai exacte asupra efectivului trupelor dislocate pe graniţă şi a locurilor în care acestea se aflau amplasate[40].

Se iau măsuri pentru deplasarea mai rapidă a curierilor pe linia graniţei[41], se intensifică acţiunea de supraveghere prin sate şi de observare a mişcărilor trupelor maghiare [42], repetîndu-se dispoziţiile anterioare[43]. Mai mult decît atît, la începutul lunii februarie, se procedează la strîngerea armelor pe care le posedau locuitorii. Informaţii în privinţa acestei operaţii avem doar pentru ţinutul Suceava. Presupunem însă că ea a fost extinsă şi asupra celorlalte ţinuturi. Astfel, numai în ocoalele Siret şi Muntele, s-au adunat un număr de 412 puşti şi 172 pistoale [44] care au fost depuse în păstrarea vornicilor sau la curţile boiereşti. Pretextul care a justificat această măsură a fost acela că

---

37 *Ibidem*, p. 322, 334, 370—372, 385, 388, etc. şi Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, p. 2020, nr. 16.636. passim.

38 Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 62 şi N. Iorga. *Despre revoluţia de la 1848 în Moldova*, Buc. 1938, p. 26—28, anexa XL şi XLIII.

39 *Ibidem*, p. 32—33, anexa LIV.

40 La 29 ianuarie 1849, isprăvnicia Suceava comunica funcţionarilor în subordine că a fost informată de polcovnicul Alexandrov, comandantul trupelor din ţinuturile Neamţ şi Suceava, că trei revoluţionari unguri, Ed. Beöthi, M. Perczel şi P. Vasvary, „prin taină, au trecut în prinţipatul Moldovei pentru de a lua ştiinţă de nr. oştilor rosieneşti aşezate în Moldova şi de locurile aşezării lor, ba încă şi în scopul purtării mai departe a lor urmare şi nu vor întîrzia a trece în Valahia spre invitare de tulburare". Dregătorul, atrăgînd atenţia asupra „gingăşimei ce o poartă această împregiurare", recomandă să se facă cercetare „cu de-a-măruntul pe la moşii, pe la vechilii moşiilor unde sînt leşi şi nemţi, pe la ferăsai...". Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 189.

41 Ibidem, f. 193, 196.

42 Ibidem, f. 211, 213, 217, 245, 230, 246, etc.

43 Ibidem, f. 247. La 7 februarie 1849 se repetă ofisul din 4 ianuarie. Cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 31, anexa nr. LI.

44 Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 260—264, 284—285, 337, Este indicat numărul de arme ridicat din fiecare sat.

locuitorii care posedau arme, pădurarii, plăeşii sau alţii, ar putea să le vîndă eventualilor emisari unguri care umblau prin Moldova cu scopul de a aduna arme, alimente şi furaje, necesare aprovizionării armatei revoluţionare.

Circulare redactate în termeni foarte drastici erau aduse la cunoştinţa vornicilor, pasnicilor precum şi a locuitorilor care erau înştiinţaţi „că nimeni să nu îndrăznească a vinde armele la tulburătorii unguri şi *ori cui*, că vor fi aspru pedepsiţi"[45]. La 10 februarie 1849 operaţia era terminată[46].

Realitatea însă era cu totul alta decît aceea care se desprinde din notificările oficiale. Adevărul temei care a impus această măsură era teama de izbucnirea unei mişcări populare interne. Cel puţin în momentul acela, armata revoluţionară maghiară, în cadrul căreia, aşa cum se desprinde şi din rapoartele comandanţilor de graniţă, erau şi mulţi romîni[47], nu aveau nevoie de armele existente în Moldova. Armamentul necesar era furnizat de trupele imperiale care, în acest timp, la Bistriţa, suferiseră o grea înfrîngere. În legătură cu aceasta, privighetorul ocolului Muntele, din ţinutul Suceava, raporta la 1 februarie 1849 că, după acţiunea de la Bistriţa, cînd ungurii i-au alungat „foarte cumplit" pe austrieci, „....în care război ce au urmat, mulţi din oastea austrienească au rămas morţi şi răniţi,... se vorbeşte că ungurii, în furia în care ei au pornit, au să păşască mai departe în prinţipaturile Austriei"[48].

Teama ca victoriile trupelor maghiare să nu antreneze şi o ridicare a maselor în Moldova, a determinat, credem, această măsură cu caracter preventiv. Procedînd astfel, ocîrmuirea demonstra, de altfel, că întregul şir de măsuri luate pentru prinderea revoluţionarilor strecuraţi în Moldova ca şi pentru paza graniţei, urmăreau nu apărarea ţării împotriva unei eventuale „năvăliri" a acestora — aşa cum se încercase a se justifica la sfîrşitul anului 1848 — ci înlăturarea oricărei posibilităţi de a se stabili vreun contact, sub orice formă, între populaţia Moldovei şi armata revoluţionară.

Este cert, comandantul armatei revoluţionare maghiare, cel puţin acum, nu avea intenţia să intre în Moldova, deşi, dacă ar fi făcut-o, condiţiile ar fi fost cu totul altele decît cele din vara anului 1849. Acum, armatele revoluţionare se aflau în plină ofensivă şi trecerea hotarelor nu ar fi implicat nici un fel de obstacol serios. În calcul vor fi intrat, desigur, şi evitarea unor complicaţii internaţionale determinate de prezenţa trupelor ţariste în Moldova. Din rapoartele primite de ocîrmuire cu privire la mişcările trupelor revoluţionare din Transilvania şi Bucovina se desprinde evident acest lucru. Astfel, într-un

---

[45] Ibidem, f. 336 (Raportul privighetorului ocolului Muntele din 10 februarie 1849. Sublinierea este a noastră).

[46] Ibidem, f. 337.

[47] Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, nr. 16.636, f. 273 (Raportul ispravnicului de Neamţ din 12 mai 1849).

[48] Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 323.

asemenea raport se arată că la 25 decembrie 1848 generalul Bem, însoţit de circa 600 călăreţi, a venit pînă la vama din Dorna. După ce a fost informat că trupele ruse se află la o depărtare de trei ceasuri de graniţă, s-a retras din nou. În raport se notează în continuare că intenţia ungurilor este să taie comunicaţia dintre Bucovina şi Transilvania şi să împiedice accesul trupelor imperiale din Galiţia. Se aprecia chiar că armatele revoluţionare ar intenţiona să treacă în Galiţia pe la Stanislav[49].

Un alt raport, relatînd ciocnirile dintre unguri şi austrieci şi înfrîngerile suferite de aceştia din urmă, sublinia că revoluţionarii, „pentru Moldova, n-au nici o îngrijire de scop ca să calce hotarăle, ce zic şi strigă că ei cu Austria au război pînă cînd nu va rămîne un ungur, de nu le va încuviinţa împăratul austriecesc ponturile care ei le cer. ."[50].

Sînt puţine informaţiile — şi unele din ele le-am semnalat — din care să putem desprinde ecoul direct pe care l-a avut în mase revoluţia maghiară. Situaţia internă însă, care la începutul anului 1849 se menţinea la fel de critică, dădea serioase temeiuri de îngrijorare atît ocîrmuirii interne cît şi Rusiei ţariste. Măsurile preventive luate în vederea înlăturării eventualităţii reprezentate de o ridicare a maselor moldovene — în rîndul acestora se situează, în primul loc, intrarea în ţară a trupelor contrarevoluţionare — constituie un indiciu concludent că situaţia era considerată ca fiind gravă.

În cursul lunilor următoare, mersul ostilităţilor este urmărit cu aceeaşi atenţie[51] iar controlul intern pentru depistarea revoluţionarilor sau a publicaţiilor revoluţionare se desfăşoară cu toată energia. Documentele oficiale semnalează în continuare existenţa în Moldova a unor presupuşi agitatori[52]. Cercetările, deşi nu dau rezultate pozitive[53], dovedesc că starea de spirit era deosebit de încordată.

---

[49] Ibidem, f. 42.

[50] Ibidem, f. 321 (Raportul privighetorului ocolului Muntele din 16 februarie 1849).

[51] Ibidem, f. 338, 347, 372 şi passim.

[52] În cursul lunii martie se dau porunci ispravnicilor să prindă pe unii emisari polonezi sau să confişte şi să aresteze pe acei la care s-ar găsi unele broşuri poloneze cu conţinut revoluţionar îndreptate „împotriva Rosiei şi Austriei, pentru răsturnarea acestor imperii". Cf. *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 380—381 şi Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2013, nr. 1997, f. 396. În luna următoare, de asemenea, se dau dispoziţii în conformitate cu indicaţiile generalului Moller, pentru prinderea acelor străini „care vin din staturile evropiene apusene spre răspîndirea subversiilor revoluţionare". *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848*, p. 387. Dispoziţiile acestea sînt reînnoite prin ofisul domnesc din 18 aprilie 1849 în care se notează că vor fi arestaţi nu numai acei care umblă prin ţară „în scopuri vinovate politiceşti", ci chiar acei „cu purtare de prepus". Vor fi primiţi în ţară numai cei cu paşapoarte austriece sau „a altor staturi legale". *Ibidem*, p. 388 şi N. Iorga, *op. cit.*, p. 36—37, anexa XLV şi Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 413.

[53] Negustorul Gölder, proprietarul întreprinderii de fabricat conserve de la Galaţi devine victima zelului depus de comisarul tîrgului Fălciu. Fiind găsit fără paşaport sau răvaş de drum, este arestat. La interogatoriu, declarîndu-şi calitatea de supus englez, arată că nu are acte însă „este cunoscut în toată ţara că umblă prin tîrguri şi pe la boierii posesori şi proprietari de cumpără cirezi de boi şi vaci". Arh. St. Iaşi, Tr. 1339, op. 1521, nr. 214, f. 14—16, 38, 48.

Intrarea trupelor revoluţionare maghiare în Moldava a accentuat panica în rîndurile reprezentanţilor feudalismului. Fără să insistăm asupra acestei probleme, deoarece faptele sînt, în general, cunoscute[54], ne vom mărgini să amintim doar contramăsurile luate de ocîrmuire pentru menţinerea liniştii interne.

Este greu de precizat ecoul intervenţiei trupelor revoluţionare şi a proclamaţiilor semnate de generalul Bem. Informaţii directe în legătură cu aceasta lipsesc. Este de presupus — şi aceasta este firesc — că acţiunile revoluţionarilor maghiari pe teritoriul Moldovei nu au rămas fără urmări. Măsurile întreprinse de ocîrmuire vădesc că aceasta a privit cu toată seriozitatea gravele implicaţii interne care ar fi putut fi determinate de intrarea în ţară a revoluţionarilor unguri.

Cele două proclamaţii lansate de Bem, la 10/22 şi 12/24 iulie 1849, una adresată locuitorilor iar cealaltă autorităţilor civile ale oraşului şi districtului Tg. Ocna [55] — şi se pare că acestea n-au fost singurele — au avut, probabil, o circulaţie destul de largă. [56]

La 12 şi 13 iulie, prin două ordine succesive, Departamentul din lăuntru, înştiinţînd isprăvniciile din Neamţ, Suceava şi Putna despre intrarea armatelor maghiare în Moldova, le cere să supravegheze cu atenţie întreaga întindere a graniţei şi să raporteze imediat în eventualitatea în care graniţa ar fi trecută şi prin alte puncte [57].

Conform hotărîrii Sfatului, [58] sînt trimise ordine ispravnicilor pentru a strînge toate proclamaţiile lansate către populaţia satelor. În acelaşi timp, se atrage atenţia dregătorilor să manifeste o deosebită grijă „priveghind cu mare scumpătate ca acele proclamaţii să nu aibă vreun fel de înrîurire între norod şi să nu prilejească bântuluire lăcuitorilor". Reuşita acţiunii — se specifică în continuare în ordin — depinde de „deşteapta priveghere şi vrednicie dregătorului" [59].

Din materialul documentar publicat [60] şi mai ales din interpretarea insuficientă a unor informaţii, s-a tras concluzia, fără să se analizeze mai bine faptele, că „lumea fugea îngrozită lăsîndu-şi avutul în părăsire". [61] Din felul în care sînt înfăţişate lucrurile s-ar părea că inter-

---

54 Cf. Gh. Duzinchievici, *Un episod din revoluţia de la 1848—1849 trecerea generalului Bem în Moldova*, în «Anuarul muzeului Bucovinei», Cernăuţi, 1944, p. 145—213 şi Nic. Şendrea, *O încălcare a hotarului Moldovei de către ungurii insurgenţi în vara anului 1849*, Iaşi, 1943.

55 Gh. Duzinchievici, *op. cit.*, p. 160.

56 Comandantul garnizoanei ocnelor raporta, la 16 iulie 1848, că ungurii „trimit spioni în toate părţile şi invitează pe locuitori la arme pentru care au şi slobozit şi alte proclamaţii". *Ibidem*, p. 188, anexa XV. În ziua de 16 iulie, numai în ocolul Trotuşului, aşa cum raporta Sfatului Departamentului din lăuntru, s-au strîns un „număr de 25 proclamaţii din nou tipărite şi cu totul osăbite de acele pînă acum trimisă". *Ibidem*, p.195, anexa XXI.

57 Arh. St. Iaşi, Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 505—506, 590.

58 Gh. Duzinchievici, *op. cit.*, p. 184—186, anexa XII.

59 Arh. St. Iaşi, Tr. 1339, op. 1521, nr. 214, f. 28 şi Tr. 1763, op. 2012, nr. 1997, f. 512.

60 Gh. Duzinchievici, *op. cit.*

61 *Ibidem*, p. 167.

venția trupelor revoluționare maghiare a avut un efect contrar celui scontat.

Este drept, evenimentul a stîrnit o oarecare derută în mijlocul locuitorilor. Aceasta a fost accentuată de faptul că lipsa de disciplină a unora dintre detașamente a prilejuit rechiziționarea arbitrară a produselor locuitorilor din unele sate.[62] De asemenea, un rol important trebuie să-l fi avut, credem, și faptul că proclamațiile nu pomeneau nimic de soluționarea prin luptă a revendicărilor cu caracter social ale țărănimii. Însă, așa-numita „panică" din rîndul locuitorilor era prea mare ca să fi fost provocată, în mod exclusiv, de teama unor eventuale jafuri. După cît se pare, frămîntarea țăranilor avea și alte temeiuri mai adînci. Tocmai de acestea ocîrmuirea avea motive să fie îngrijorată mai mult.

Veridicitatea acestei prespuneri poate fi dovedită, printre altele, chiar și de acele documente care au servit la concluzia contrarie. Astfel, una din cele mai reprezentative piese din categoria acestora o constituie raportul adresat Sfatului de către Departamentul din lăuntru, la 16 iulie 1849.[63] Aici este redată și relatarea boierului Alecu Aslan care se plîngea că locuitorii, îngroziți, „și-au părăsit casele cu toate, lăsîndu-și și chiar vitele". Proprietarul era îndreptățit să considere faptul acesta drept o „catastrofă" pe care „ochiul o privește lăcrămînd" deoarece grînele i se scuturau pe cîmp. Cu toate îndemnurile sale, locuitorii „nu s-au supus supt cuvînt de spaima ce poartă". S-ar părea, așa cum rezultă de aici, că împrejurările constituiau un pretext bine venit pentru locuitori de a refuza să îndeplinească obligațiile de boieresc.

Ocîrmuirea nu a întîrziat să ia măsuri pentru „liniștirea" locuitorilor. În fiecare ocol sînt rînduiți cîte doi boieri cu această misiune. Postelnicului Ilie Gherghel i se recomandă să coordoneze acțiunile și „să ia măsurile cuvenite, potrivit cu împregiurare, întru liniștirea satelor îngrozite". De asemenea, i se mai cere ca, în ținuturile pe unde va trece, să constate care este „duhul" locuitorilor și „aflînd din partea lor vreo pornire de pribegire sau groază de a părăsi lucrare gospodăriilor, să iai cuvenitele măsuri de liniștire"[64]. Acțiunile postelnicului s-au extins, în egală măsură, și asupra ținuturilor Putna și Tecuci. Trebuie observat că locuitorii acestor două ținuturi nu aveau nici un motiv să fie îngrijorați. Cu toate acestea, au putut să fie liniștiți abia după ce dregătorii au luat măsuri apreciate ca fiind „după cele mai active și bune chibzuiri"[65].

---

[62] Comisia, special instituită, pentru evaluarea pagubelor pricinuite, le apreciază, în iunie 1850, la suma de 252.487 lei și 16 parale. *Ibidem*, p. 221, anexa XXXVII. Este interesant de notat, totuși, că la retragerea din Moldova, Bem a plătit produsele achiziționate eliberînd și o chitanță de 3355 florini pentru despăgubirea proprietarului din Filipești. *Ibidem*, p. 201—202, anexa XXVII.

[63] *Ibidem*, p. 189—190, anexa XVI.

[64] *Ibidem*.

[65] *Ibidem*, p. 202—203, anexa XXVIII (Raportul către Sfat al Departamentului din lăuntru, din 25 iulie 1849).

După cît se poate constata, frămîntările țărănești aveau un caracter extins și deosebit de profund. Ocîrmuirea avea în vedere mult mai puțin panica locală, provocată de indisciplina unora din detașamentele maghiare, decît influența pe care contactul cu populația și proclamațiile le puteau avea în rîndul maselor. Acțiunile întreprinse aveau în vedere tocmai contracararea acestei influențe. Pe această linie se plasează atît misiunea postelnicului Gherghel și cea a căpitanului Asaki, căruia i se recomandă să facă cercetare în ținutul Bacău, fără „ce mai mică zvoană"[66], cît și circulara secretă din 18 iulie 1849.

Prin acest ultim document se atrăgea atenția dregătorilor asupra proclamațiilor lui Bem și a înrîuririi „ce asămine invitări ar pute pricinui în duhul fețălor rău cugetătoare". Recomandîndu-se a se manifesta o „vajnică priveghere pentru liniștea obștei", se dădeau instrucțiuni pentru prevenirea și combaterea energică a oricărei încercări de răscoală[67].

Din toate acestea se desprinde faptul că, în Moldova, spiritele erau departe de a fi liniștite. Chiar dacă lipsesc mărturiile directe în legătură cu anumite mișcări produse sub influența revoluției maghiare, avem suficiente probe din care se desprinde că și în această perioadă frămîntările maselor, ale țăranilor în speță, erau destul de intense[68]. Avînd în vedere tocmai situația internă, ocîrmuirea s-a străduit să înlăture, prin orice mijloace, încercările de a se canaliza aceste frămîntări pe drumul unei răscoale generale.

Căpitanul Asaki însuși, în raportul pe care-l înaintează superiorilor săi, referindu-se la situația și starea de spirit a locuitorilor ținutului Bacău, după retragerea trupelor generalului Bem, nota că „după starea de față a acelor lăcuitori, ar trebui o isprăvnicie și o poliție mai puternică"[69].

---

[66] Arh. St. Iași, Tr. 1710, op. 1942, nr. 506, f. 7 (Ordinul Inspectorului General al Miliției, din 14 iulie 1849).

[67] În circulară se nota, printre altele: „cînd ai înțălegi că urmează în ținutul d-tale vreo necuviință sau vreun îndem din partea vreunei fețâ la o faptă neertată de legi... deîndată grabnic să raportuești luînd cele mai gingașă măsuri pentru potolirea unor așa urmări. Iar dacă din întîmplare s-ar descoperi și fapte înaintate, prin adunări, iscăliri de acturi nelegiuite și alte de asămine, să periorisăști de îndată pe acei cutezători. Măsura aceasta se va pune în lucrare numai la o neapărată nevoi și la o vădită faptă, căci la dinpotrivă, o măsură pripită și nepotrivită cu gingașa fire a înpregiurărilor, ar aduce pe d-ta în gre răspundere. Se lasă dar în buna d-tale chibzuire a feri pre cît se poate această asprime și a nu abuza de această tainică lucrare precum și de aplicația ei". Cheltuielile implicate de desfășurarea acestei acțiuni urmează să fie suportate de Departament. Isprăvnicia de Fălciu, de pildă, mobilizează un număr însemnat de oameni pentru efectuarea acestei operații. Cf. Arh. St. Iași, Tr. 1339, op. 1521, nr. 214, f. 27.

[68] De frămîntările țărănești din această perioadă ne ocupăm într-o lucrare specială.

[69] Gh. Duzinchievici, *op. cit.*, p. 201—202, anexa XXVII și Arh. St. Iași, Tr. 1710, op. 1942, nr. 506, f. 46—47: (Raportul Inspectorului General al Miliției, din 22 iulie 1849).

Intrarea trupelor revoluţionare maghiare n-a provocat o ridicare a maselor în Moldova, deşi, după cît se pare, adeziuni izolate au fost [70], nu pentru faptul — aşa cum s-a afirmat — că aici „n-avea cine să se răscoale" [71]. Condiţii obiective interne încă existau. Acestea provocaseră şi întreţineau în interior o stare de spirit revoluţionară pe care ocîrmuirea a avut-o în vedere continuu în toate acţiunile pe care le-a întreprins. Cauzele pentru care intrarea trupelor revoluţionare maghiare în Moldova n-au aprins scînteia care să antreneze la luptă masele populare sînt multiple.

În primul rînd, ca şi în anul 1848, de altfel, lipseau acele forţe interne capabile să organizeze şi să conducă o insurecţie populară. Programul de revendicări al burgheziei şi boierimii liberale moldovene, deşi mai clar formulat după înfrîngerea din martie şi mai complet sub raport ideologic, presupunea, totuşi, mijloace legale de realizare. Masele nu erau chemate să-l înfăptuiască prin luptă armată. În afară de acesta, elementele cele mai radicale ale mişcării revoluţionare moldovene erau, în momentul acesta, în afara hotarelor ţării.

În afară de faptul că un imbold extern, aşa cum trebuie considerat actul pătrunderii în Moldova a trupelor revoluţionare maghiare, nu putea determina, printr-un simplu cantact, o ridicare de mase, trebuie să adăugăm că revoluţia maghiară, ea însăşi, era pe punctul de a fi înăbuşită de forţele coalizate ale contrarevoluţiei europene şi ale reacţiunii interne. De altfel, chiar Moldova era ocupată de trupe contrarevoluţionare. De asemenea, episodul maghiar a survenit într-un moment în care frămîntările interne depăşiseră punctul lor culminant, fiind în descreştere.

Tot pe aceeaşi linie, dacă sensul luptei de eliberare a poporului maghiar era cunoscut populaţiei moldovene, ruptura dintre revoluţia maghiară şi cea a romînilor din Transilvania nu se poate să nu fi avut repercusiuni şi dincoace de Carpaţi, mai ales că aceste disensiuni au degenerat în lupte armate la care, adeseori, populaţia de pe marginea graniţei a fost martoră şi care era atestată, în egală măsură, de numeroşii transilvăneni care au trecut în această perioadă în hotarele Moldovei. Aceste fapte, larg exploatate de ocîrmuirea internă, au influenţat într-o oarecare măsură atitudinea maselor din Moldova. Mai mult decît atît, proclamaţiile lui Bem, după cîte ştim, nu cuprindeau îndemnuri pentru lupta împotriva duşmanului intern, a feudalismului şi a reprezentanţilor acestuia [72]. În asemenea condiţii, ele nu puteau să aibă un caracter manifest, mobilizator.

Cu toate acestea, episodul din vara anului 1849 a avut importanţa sa bine determinată. Intrarea în Moldova a trupelor revoluţionare maghiare, deşi nu a provocat — şi nici nu putea să provoace — ridicarea

---

70 În acest sens ar putea fi interpretată afirmaţia lui M. Drăghici cu privire la „învinovăţiţii" care „au pătimit" la trecerea lui Bem. Cf. *Istoria Moldovei pe timp de 500 ani*, Iaşi 1857, p. 221.

71 Gh. Duzinchievici, *op. cit.*, p. 166.

72 Vezi, în această privinţă şi I. Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, Buc. 1889, p. 312—393, 395—396.

maselor, a verificat totuşi adînca frămîntare din interior[73], evidenţiind cu mai multă tărie acuta criză în care să zbătea regimul feudal.

Revoluţiile din Ţara Romînească, Transilvania şi Ungaria, prin ecoul pe care l-au avut în Moldova şi prin măsurile ce le-au impus ocîrmuirii, au contribuit la menţinerea şi adîncirea stării de spirit revoluţionare în rîndul maselor populare.

ОТЗВУКИ ВАЛАШСКОЙ И ВЕНГЕРСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1849—1849 ГГ. В МОЛДОВЕ

Краткое содержание

Накануне и во время революции 1848—1849 гг. в Молдове также сложилось революционное положение. Анализ внутренних условий страны доказывает наличие всех характерных черт революции.

В процессе сложения революционной ситуации в Молдове большую роль сыграли революции, происходившие в Валахии, Трансильвании и Венгрии. Несмотря на то, что эти революции не имели решающей роли в развитии политических событий, они поддерживали и углубляли революционный дух в Молдове. На основе тщательного исследования и внимательной переоценки опубликованных документальных материалов, исследуя также богатую архивную информацию, автор приходит к выводу, что молдавские правящие круги делали большие усилия, стараясь предупредить распространение революционных идей в народных массах.

С этой целью были приняты более строгие меры для охранения границ, усилилась цензура, был установлен более строгий внутренний контроль. Был выработан также план для защиты страны в случае вторжения в Молдову венгерских революционных войск. Для предупреждения вооружённого восстания было конфисковано оружие. Эта мера касалась даже тех лиц, которые по своему служебному званию должны были носить оружие, как например, лесники или „plăieşi“ (феодальное сословие, которое охраняло границы). Представители молдавского феодального режима вообще активно сотрудничали с габсбургской реакцией.

Все эти мероприятия, которые по своему характеру и широкому размаху составляли одну общую систему внутренней репрессии, оказались бессильными противостоять идеям общей национальной и социальной борьбы, которые воодушевляли народные массы трех румынских княжеств в 1848 году.

---

[73] Într-un raport adresat Porţii, scoţîndu-şi în evidenţă meritele cîştigate în acţiunea de combatere a mişcării revoluţionare, Mihail Sturza subliniază pericolul care ar fi rezultat din unirea forţelor revoluţionare din Moldova şi Ţara Romînească cu cele ale poporului maghiar. Cf. *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, p. 390.

Вступление революционных венгерских войск в Молдову летом 1849 года, как это видно из проанализированного автором внутреннего положения страны, имело огромный отзвук. Несмотря на то, что присутствие венгерских войск в Молдове не вызвало и не могло вызвать открытого народного восстания, оно способствовало выявлению существовавшего в народе брожения и подчеркивало глубокий кризис молдавского феодального режима.

LES ÉCHOS DES RÉVOLUTIONS VALAQUE ET HONGROISE DE 1848—1849 EN MOLDAVIE

Résumé

La veille et pendant les années 1848—1849 il y avait en Moldavie une situation révolutionnaire. L'analyse des conditions intérieures relève l'existence des symptômes qui en sont caractéristiques.

Dans la création de cette situation révolutionnaire un rôle qui doit être souligné est celui des échos produits en Moldavie par les révolutions de Valachie, de Transylvanie et de Hongrie. L'influence des révolutions des pays voisins — quoique non déterminante pour l'évolution de la situation intérieure — a maintenu et approfondi l'état d'esprit révolutionnaire.

En recherchant et réconsiderant le matériel documentaire publié et en utilisant les riches informations puisées des archives, l'auteur met en relief les faits qui attestent l'écho des dites révolutions en Moldavie et il montre aussi, les efforts déployées par le gouvernement moldave pour empêcher l'extension des idées révolutionnaires. Ainsi on adopte des mesures nouvelles, plus sévères, pour surveiller les frontières ; la censure et le contrôle intérieur sont renforcés. De même, une série de mesures est établie, en vue de la éventuelle pénétration des armées révolutionnaires hongroises en Moldavie. Pour prévenir une emeute armée des habitants, tous sont désarmés, même ceux qui par la nature de leur travail — plaïechs (plăieşi) ou garde forestiers — devaient être armés.

Généralement, les représentants du régime féodal moldave ont activement collaboré avec la réaction autrichienne.

Par leur ampleur et par leur caractère, toutes ces mesures — encadrées dans le système général de répression intérieure, prouvaient que les frontières et les restrictions ne pouvaient pas constituer des entraves contre les idées communes de lutte sociale et nationale qui ranimaient les esprits des trois pays roumains, pendant l'année révolutionnaire 1848.

L'entrée des armées révolutionnaires hongroises en Moldavie — l'été de 1849 — a produit — comme le prouve l'analyse de la situation intérieure — un puissant écho. Bien que cet écho n'ait pas determiné — il ne le pouvait pas — le soulèvement du peuple, il a montré le sérieux trouble intérieur, soulignant encore une fois la crise aiguë du régime féodal.